Oikeuspalveluvirasto
PL 600
00181 Helsinki

Selvitys
OPV/1392/2025

3.6.2025

Eduskunnan lakivaliokunta

Oikeuspalveluviraston lausunto asiassa

U 44/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annetun direktiivin 2012/29/EU muuttamisesta täydentävä jatkokirjelmä UJ xx/2025 vp

Oikeuspalveluvirasto (OPV) kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Direktiivin valmistelun ollessa kesken ja Oikeusministeriön 27.5.2025 perusmuistion (EU/992/2023-OM-38) perusteella on esitykseen haasteellista ottaa täsmällisesti kantaa.

OPV arvioi esitystä sikäli, kun asiassa ehdotetaan direktiivin oikeusapua koskevan 13 artiklan muuttamista.

Ensin todettakoon, että OPV kannattaa Valtioneuvoston pyrkimystä neuvotteluissa ehdotettua joustavampaan oikeusapua koskevaan sääntelyyn. Muilta osin OPV kiinnittää huomiota perusmuistion seuraaviin kohtiin.

Perusmuistiossa todetaan seuraavasti (s. 3):

> ”Puheenjohtajan viimeisimmän kompromissiehdotuksen perusteella artiklasta poistettaisiin viittaus siihen, että edellytykset oikeusavun myöntämiselle määritetään kansallisessa oikeudessa. Ehdotetun muotoilun mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistuttava, että uhreilla, joilla ei ole riittäviä varoja oikeudellisen avun maksamiseen rikosprosessissa, on mahdollisuus oikeusapuun, joka kattaisi myös vahingonkorvauksen vaatimisen. Kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat soveltaa uhrin taloudelliseen tilanteeseen perustuvaa

Sähköposti
oikeuspalveluvirasto@oikeus.fi

www-sivut
www.oikeuspalveluvirasto.fi

> tarveharkintaa (*means test*), käsillä olevan tapauksen laatuun perustuvaa tarveharkintaa (*merits test*) tai molempia. Kohdassa lisäksi listattaisiin tekijät, jotka kummassakin tarveharkinnassa on otettava huomioon.”

Koska kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat soveltaa joko uhrin taloudelliseen tilanteeseen tai tapauksen laatuun tai molempiin perustuvaa tarveharkintaa, ei yllä esitetty vielä edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia Suomessa.

Perusmuistiossa todetaan edelleen seuraavasti (s. 3):

> ”Artiklan uudessa 2 kohdassa säädettäisiin poikkeuksesta 1 kohtaan. Kohdan mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tietyt kansallisessa lainsäädännössä määritetyt uhrit, jotka ovat rikosoikeudellisen menettelyn osapuolia, ovat oikeutettuja oikeusapuun. Kohdassa mainitaan esimerkkinä uhriryhmistä lapset ja vammaiset. Jäsenvaltio voisi kuitenkin itse määritellä uhriryhmät kansallisessa lainsäädännössä. Kohta tarkoittaisi siis, että näihin uhriryhmiin ei sovellettaisi kumpaakaan 1 kohdassa tarkoitettua tarveharkintaa. Puheenjohtaja on kuitenkin ilmaissut pyrkivänsä neuvotteluissa siihen, että myös 2 kohtaan soveltuisi uhrin taloudelliseen tilanteeseen perustuva tarveharkinta.”

OPV ymmärtää ehdotuksen siten, että esitetyssä uudessa 2 kohdassa pyritään saamaan tietyt uhriryhmät korvauksettoman oikeusavun piiriin. Ehdotus muistuttaa laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL) 2 luvun 1a §:n oikeutta sillä erotuksella, että oikeus avustajaan perustuu ROL:n mukaan tiettyjen rikosten tunnusmerkistöihin (ilmeisesti kuten *merits test*) ja käsillä olevan Uhridirektiivin muutosesityksessä uhriryhmämääritelmiin. Muutos voisi siis laajentaa korvauksettomaan oikeusapuun kuuluvien piiriä.

Ehdotuksen mukaan jäsenvaltio voisi kuitenkin itse määritellä uhriryhmät kansallisessa lainsäädännössä. Kirjaus jättää avoimeksi sen voiko jäsenvaltio olla määrittämättä yhtään uhriryhmää tai kuinka uhriryhmät tulisi määritellä, jos niitä luodaan. Ryhmän määrittelyllä voi olla merkittäväkin vaikutus siihen ketkä pääsevät korvauksettoman oikeusavun piiriin. Minkälaisen ja kuinka laajan ryhmän esim. ”vammaiset” käsittää? Mikäli ryhmät muodostuvat laajoiksi, laajenee myös korvauksettoman oikeusavun piiriin kuuluvien joukko. Tätä toisaalta rajoittaisi puheenjohtajan pyrkimys siihen, että myös 2 kohtaan soveltuisi uhrin taloudelliseen tilanteeseen perustuva tarveharkinta.

Yhteenvetona voitaneen todeta, että mahdollisen direktiivimuutoksen kustannusvaikutukset riippuvat siitä, kuinka uhriryhmät tullaan määrittelemään. Mikäli uhriryhmät muodostuvat laajoiksi ja niitä hoitavat yksityiset avustajat, nousevat valtion kustannukset vastaavasti. Mikäli ryhmät ohjautuvat Oikeuspalveluviraston resurssein hoidettavaksi, ei

kustannusvaikutusta synny, mikäli asiakkuudet voidaan hoitaa OPV:n nykyresurssein.

Olli Vilanka
Toimialajohtaja
Oikeuspalveluvirasto
Porkkalankatu 13, 00181 Helsinki
029 566 1940
olli.vilanka@oikeus.fi
www.oikeuspalveluvirasto.fi

Liitteet -

Jakelu Eduskunnan Lakivaliokunta

Tiedoksi -

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Olli Vilanka
Toimialajohtaja
Oikeuspalveluvirasto
olli.vilanka@oikeus.fi